

บทที่ 8

บทสรุป

ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของการค้าและการท่องเที่ยวในกลุ่มแม่น้ำโขง โดยมีเมืองชายแดนซึ่งเปรียบเสมือนเป็นประตูการค้าและการท่องเที่ยวทั้งทางภาคเหนือ ตะวันออกเฉียงเหนือ ตะวันออก และตะวันตก ซึ่งในการวิจัยนี้ได้เลือกเมืองชายแดนที่มีความสำคัญทางการค้าและการท่องเที่ยวระหว่างไทยและประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง คือ เมืองแม่สาย จังหวัดเชียงราย เมืองแม่สอด จังหวัดตาก เมืองอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว และเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

แนวคิดในการศึกษาการพัฒนาในเขตเมืองชายแดนเพื่อรองรับผลกระทบจากการท่องเที่ยว และการค้าในกลุ่มน้ำโขง ได้ศึกษาในด้านสังคม เศรษฐกิจ การจัดการของภาครัฐ การท่องเที่ยว และประชาชน

ผลการศึกษา สรุปได้ดังต่อไปนี้

8.1 ผลกระทบจากการค้าและการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงต่อการพัฒนาเมืองชายแดน

8.1.1 สรุปภาพรวมการค้าและการท่องเที่ยว

เมื่อเปรียบเทียบลักษณะการค้าของทั้ง 4 เมือง พบว่า จังหวัดหนองคายมีมูลค่าสินค้าทั้งนำเข้า และส่งออกมากที่สุด เมื่อเทียบกับ 4 เมือง นอกจากคู่ค้ากับ สปป.ลาว โดยตรงแล้วยังมีการส่งออกไปยังประเทศที่สาม จึงทำให้มูลค่าการค้ามีมากกว่า 31,000 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2552 ส่วนที่จังหวัดสระแก้วมีมูลค่าการค้าประมาณ 23,000 ล้านบาท จังหวัดตากมีมูลค่าการค้าประมาณ 23,000 ล้านบาทเท่ากับจังหวัดสระแก้ว เพราะอยู่ใกล้กับเมืองหลวงของสหภาพพม่ามากกว่าจังหวัดเชียงรายซึ่งมีมูลค่าการค้าเพียง 4,600 ล้านบาท ซึ่งนอกจากชายแดนท่าขี้เหล็กจะห่างไกลจากเมืองสำคัญของสหภาพพม่าแล้ว ชายแดนส่วนนี้ยังติดกับสาธารณรัฐประชาชนจีนทั้งทางบกและทางน้ำ (แม่น้ำโขง) ซึ่งมีสินค้าจากจีนเข้ามายังสหภาพพม่าตามเส้นทางนี้เช่นกัน (ตารางที่ 8.1)

ตารางที่ 8-1: สรุปภาพรวมการค้าชายแดน 4 เมือง ปี พ.ศ. 2552

หน่วย: ล้านบาท

จังหวัด	มูลค่าสินค้าเข้า	มูลค่าสินค้าออก	มูลค่ารวม
เชียงราย	359.42	4,259.47	4,618.89
ตาก	1,714.15	22,174.65	23,888.80
สระแก้ว	1,518.69	21,576.12	23,094.81
หนองคาย	2,032.39	29,282.55	31,314.94

ที่มา: ด้านศุลกากรแม่สาย, ด้านศุลกากรแม่สอด, ด้านศุลกากรหนองคาย, ด้านศุลกากรอรัญประเทศ, 2553.

ตารางที่ 8-2: สรุปภาพรวมการท่องเที่ยวชายแดน 4 เมือง ปี พ.ศ. 2552

หน่วย: คน

จังหวัด	จำนวนคนเดินทางเข้า	จำนวนคนเดินทางออก	จำนวนรวม
เชียงราย	60,557	68,703	129,260
ตาก	11,597	11,573	23,170
สระแก้ว	1,697,761	1,721,628	3,419,389
หนองคาย	1,101,774	1,099,835	2,201,609

ที่มา: สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง, 2553.

นอกจากเมืองชายแดนจะเป็นจุดผ่านสินค้าขาเข้าและออกของประเทศแล้ว ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวและประชาชนท้องถิ่นของประเทศเพื่อนบ้านเดินทางไปมาหาสู่กัน จากการศึกษาพบว่าที่จังหวัดสระแก้วมีจำนวนนักท่องเที่ยวผ่านแดนทั้งเข้าและออกรวมกันถึง 3.4 ล้านคน ในจำนวนนี้มีผู้นิยมเสี่ยงโชคเดินทางข้ามไปมาด้วย จึงทำให้จำนวนตัวเลขคนเดินทางผ่านแดนสูงมาก ซึ่งการบริการของภาครัฐเกี่ยวกับการตรวจคนเข้าเมือง ณ ด่านอรัญประเทศทำได้ดีและรวดเร็วมาก เนื่องจากต้องรองรับผู้ผ่านแดนเป็นจำนวนมากในแต่ละวัน โดยเฉพาะในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์และวันหยุดนักขัตฤกษ์ รองลงมาคือจังหวัดหนองคาย มีจำนวน 2.2 ล้านคน นอกจากคนไทยนิยมเดินทางไปท่องเที่ยว สปป.ลาว โดยใช้เส้นทางสะพานมิตรภาพนี้แล้วจังหวัดหนองคายอยู่ใกล้กับนครเวียงจันทน์ จึงทำให้คนลาวข้ามแดนมาจับจ่าย ซื้อของ เดินทางมารักษาตัว และเดินทางมาท่องเที่ยวในไทยโดยผ่านด่านแห่งนี้ เป็นจำนวนมากด้วยเช่นกัน ส่วนจังหวัดเชียงราย มีผู้ผ่านแดนเดินทางเข้าออกไม่มากนักเพียง 129,260 คน ส่วนมากจะเป็นนักท่องเที่ยวไทยที่ข้ามไปท่องเที่ยวและซื้อสินค้าที่ทำขึ้นหลักของ

ฝั่งพม่าเท่านั้น ส่วนจังหวัดตากมีจำนวนผู้ผ่านแดนน้อยมาก เพียง 23,170 คน เนื่องจากไม่มีแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดทั้งในฝั่งสหภาพพม่าและในส่วนของประเทศไทยเอง และการเดินทางค่อนข้างลำบาก ส่วนมากจึงมีเพียงการค้าเท่านั้นที่คึกคักและมีมูลค่าสูง (ตารางที่ 8.2)

8.1.2 สรุปผลกระทบจากกรณีศึกษาประชาชนในท้องถิ่น

ผลกระทบด้านสังคมของเมืองชายแดนทั้ง 4 เมืองที่เป็นผลกระทบทางด้านบวก ได้แก่ การศึกษาของคนในท้องถิ่นดีขึ้น คนท้องถิ่นได้รับการดูแลทางด้านสาธารณสุข และการพัฒนาด้านคมนาคม การสื่อสาร และสาธารณูปโภคอื่นๆ ในท้องถิ่น ส่วนผลกระทบทางด้านลบที่สำคัญได้แก่ การแพร่ระบาดของยาเสพติดและลักลอบขนยาเสพติดข้ามพรมแดน ซึ่งถือเป็นปัญหาสำคัญระดับชาติ ปัญหาการค้าที่ผิดกฎหมาย เช่น การค้ำมนุษย์ การค้าประเวณี การละเมิดลิขสิทธิ์ และปัญหาการลักลอบเข้าเมืองเพื่อมาเป็นแรงงานโดยผิดกฎหมาย

ผลกระทบทางด้านวัฒนธรรมของเมืองชายแดนทั้ง 4 เมืองในด้านบวก 3 อันดับแรก ได้แก่ นักท่องเที่ยวยอมรับและเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น คนในท้องถิ่นได้เรียนรู้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจากนักท่องเที่ยว และคนในท้องถิ่นเห็นคุณค่าและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ยังเห็นว่าประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นได้รับความสนใจจากคนภายนอก ส่วนผลกระทบในด้านลบทางด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ปัญหาค่านิยมในการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป ปัญหาการสูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เนื่องจากมีคนจากต่างถิ่นเข้ามาอยู่ในพื้นที่ และปัญหาการทอดทิ้งหรือทำลายวัฒนธรรมท้องถิ่น

ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจในด้านบวกของ 4 เมืองชายแดนที่สำคัญ ได้แก่ มีการปรับปรุงแหล่งการค้า และแหล่งท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกและรองรับการขยายตัวของการค้าและการท่องเที่ยว ที่เห็นได้ชัดเจนคือ อ.แม่สาย และ อ.อรัญประเทศ ซึ่งมีการพัฒนาตลาดชายแดนอย่างต่อเนื่อง ทำให้ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวไปเที่ยวอย่างไม่ขาดสาย เมืองชายแดนกลายเป็นศูนย์กลางการค้าชายแดนและแหล่งท่องเที่ยวของไทยและประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะ อ.เมืองหนองคาย ซึ่งมีนักท่องเที่ยวชาวลาวข้ามสะพานเข้ามาเที่ยวและจับจ่ายซื้อของ และยังเดินทางเข้ามาถึงจังหวัดอุดรธานีและมีการกระจายรายได้สู่ประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งภาครัฐก็ได้อำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้าออกผ่านแดน โดยขยายเวลาเปิดและปิดด่านให้นานยิ่งขึ้น รวมทั้งมีเอกสารผ่านแดนเฉพาะสำหรับคนท้องถิ่นเพื่อสะดวกในการข้ามแดนไปมาด้วย ส่วนผลกระทบเศรษฐกิจทางด้านลบได้แก่ ปัญหาการลักลอบทำการค้านอกระบบ ปัญหาการลักลอบนำเข้าและส่งออกสินค้าหนีภาษีและสินค้าละเมิดลิขสิทธิ์ ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้

เกิดขึ้นเหมือนกันในทั้ง 4 เมืองชายแดน และปัญหาคนในท้องถิ่นมีรายได้ลดลง และว่างงานมากขึ้น เนื่องจากการเข้ามาของแรงงานราคาถูกจากประเทศเพื่อนบ้าน

ส่วนผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมทางด้านบวกของเมืองชายแดนทั้ง 4 เมือง ได้แก่ การให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น คนในท้องถิ่นเกิดความรู้สึกรัก และหวงแหน ธรรมชาติ และการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของเมือง ส่วนผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่แย่งได้แก่ ปัญหาขยะ ปัญหามลพิษทางอากาศ และมลพิษทางน้ำ (ณ จังหวัดเชียงรายและจังหวัดหนองคาย) ซึ่งเกิดจากการเดินเรือและการปล่อยน้ำเสียลงในแม่น้ำ

ในด้านบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการพัฒนาเมืองชายแดนเพื่อรองรับผลกระทบจากการท่องเที่ยวและการค้าในกลุ่มน้ำโขง จากการศึกษาพบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสนใจและช่วยเหลือท้องถิ่นมากขึ้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีนโยบายในการพัฒนาเมืองอย่างชัดเจน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความพร้อมในการพัฒนาเมืองเพื่อรองรับการท่องเที่ยวและการค้า

8.1.3 สรุปผลกระทบจากกรณีศึกษานักท่องเที่ยว

จากการศึกษา นักท่องเที่ยวเห็นว่าผลกระทบทางสังคมที่ดีขึ้นจากการพัฒนาเมืองชายแดนเพื่อรองรับผลกระทบจากการท่องเที่ยวและการค้าในกลุ่มแม่น้ำโขง ของเมืองชายแดนทั้ง 4 เมือง ได้แก่ คุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น มีการพัฒนาด้านคมนาคม การสื่อสาร และสาธารณูปโภคอื่นๆ ในท้องถิ่น ส่วนผลกระทบที่แย่งได้แก่ เกิดการแพร่ระบาดของยาเสพติดและมีการลักลอบขนยาเสพติดข้ามพรมแดน

ผลกระทบด้านวัฒนธรรมของเมืองชายแดน 4 เมืองที่ดีขึ้นในสายตาของนักท่องเที่ยว ได้แก่ นักท่องเที่ยวยอมรับและเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น คนภายนอกให้ความสนใจและวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่เดิมของคนในท้องถิ่น

นักท่องเที่ยวเห็นว่าผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ได้แก่ เมืองชายแดนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวของไทยและประเทศเพื่อนบ้าน เกิดการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยว และเมื่อมีชายแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านจึงเป็นจุดขายของการท่องเที่ยวของเมืองชายแดนทั้ง 4 เมือง

ส่วนผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวเห็นว่าแย่งในทุกด้าน ส่วนที่แย่งที่สุดคือ ปัญหาขยะ ปัญหาเสียงจากนักท่องเที่ยวและรถยนต์ขนส่งสินค้าทำลายความสงบสุขของชุมชน และการค้าและการท่องเที่ยวทำให้เกิดการบุกรุกทำลายสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

ผลกระทบด้านการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นกับเมืองชายแดนทั้ง 4 เมือง เป็นผลกระทบใน ด้านดีทุกรายการ ส่วนที่ดีที่สุด 3 อันดับแรก คือ ท้องถิ่นได้รับความสนใจและเป็นที่ยอมรับมากขึ้น มีการฟื้นฟูประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อตอบสนองการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวใน ท้องถิ่นได้รับการพัฒนามากขึ้น

ในด้านความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน 4 เมือง ชายแดน ได้แก่ ภาครัฐในท้องถิ่นอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการติดต่อ ประสานงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยว และองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นมีการจัดการ และมีมาตรการทางด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว แต่ บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่นักท่องเที่ยวเห็นว่ามีน้อยที่สุด ได้แก่ องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นไม่ค่อยจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาเมืองในด้านต่างน้อย

8.2 แนวทางและมาตรการสนับสนุนเมืองชายแดนทางการท่องเที่ยวและการค้า

8.2.1 ภาครัฐ

ประเทศไทยมีความได้เปรียบทางด้านภูมิศาสตร์ที่มีพื้นที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้มีการติดต่อกับเพื่อนบ้านในด้านการค้าและการท่องเที่ยว เมืองชายแดนเป็นฐานเศรษฐกิจ สำคัญของประเทศ รัฐบาลจึงให้ความสำคัญในการพัฒนาเมืองชายแดน โดยได้มีนโยบาย การวางกรอบ แผนงานพัฒนาเศรษฐกิจเมืองชายแดนให้เป็นฐานเศรษฐกิจและประตูการค้าที่สำคัญเพื่อสนับสนุนการค้า การลงทุน อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยวตามแนวเขตเศรษฐกิจ เหนือ-ใต้

รัฐบาลได้มียุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาเมืองชายแดนที่มีศักยภาพ โดยการให้ ความสำคัญกับเมืองชายแดนดังนี้

- เมืองชายแดนตามพื้นที่เศรษฐกิจแนวเหนือ-ใต้ (ไทย-พม่า/ลาว-จีนตอนใต้) พร้อมทั้งจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนเชียงราย เพื่อเป็นการพัฒนาพื้นที่ เพื่อรองรับและส่งเสริมการลงทุนร่วมระหว่างประเทศ
- เมืองชายแดนตามพื้นที่เศรษฐกิจแนวตะวันออก-ตะวันตก (พม่า-ไทย-ลาว- เวียดนาม) โดยพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นและจัดเตรียมเมืองเพื่อ รองรับการพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษที่แม่สอด

แนวทางการพัฒนาควรมุ่งเน้นการพัฒนาด้านกายภาพของเมืองชายแดน ผลักดันการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อแก้ปัญหาเมืองชายแดน ปรับปรุงพื้นที่พัฒนาการค้า การท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐานหลักให้เป็นไปตามแผน

นอกจากนี้ควรแก้ไขกฎ ระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการลงทุนการค้า และการท่องเที่ยวของเมืองชายแดน อาทิ การขนส่งสินค้าและผู้โดยสารผ่านแดน การลดขั้นตอนพิธีการทางศุลกากรและการตรวจคนเข้าเมือง ทั้งนี้ ต้องอยู่บนพื้นฐานของความปลอดภัยและความมั่นคงของประเทศเป็นหลัก

ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานภาครัฐที่อยู่ในพื้นที่และใกล้ชิดประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุดที่จะนำนโยบายของรัฐบาลส่วนกลางมาประกอบการวางแผนเพื่อพัฒนาเมืองชายแดนให้ตอบสนองกับการเป็นเมืองแห่งการค้าและการท่องเที่ยวในกลุ่มแม่น้ำโขง

8.2.2 ภาคเอกชน

ภาคเอกชนของเมืองชายแดนทั้ง 4 เมือง มีความพร้อมในการดำเนินการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว มีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง เพื่อให้บริการด้านการท่องเที่ยวและการลงทุน ทั้งนี้ หากได้รับการสนับสนุนและเอื้ออำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจการจากรัฐบาล จะทำให้การดำเนินธุรกิจของภาคเอกชนประสบผลสำเร็จ ซึ่งจะส่งผลทำให้สร้างรายได้ให้แก่เมืองชายแดนและประเทศชาติต่อไป